

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 9 Sayı: 46 Volume: 9 Issue: 46

Ekim 2016 October 2016

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

RESİMLİ ÇOCUK KİTAPLARININ FENE YÖNELİK KAVRAM, KONU VE TEMALAR AÇISINDAN İNCELENMESİ
THE STUDY OF CHILDREN'S PICTURE BOOKS IN TERMS OF CONCEPTS, SUBJECTS AND THEMES FOR SCIENCE

Melek Merve YILMAZ GENÇ*
Rabia ÖZEN UYAR**

Öz

Bu araştırmanın amacı, resimli çocuk kitaplarında yer alan fen eğitimine ilişkin kavram, konu ve temaların incelenmesidir. Araştırma betimsel nitelikte olup tarama modeli kullanılmıştır. Araştırma kapsamında seçkisiz örnekleme yoluyla seçilen ve bir olay örgüsü taşıyan 200 adet resimli çocuk kitabı araştırmacılar tarafından incelenmiş ve içeriğinde fene ilişkin konu, kavram veya temalara rastlanan 112 kitap, araştırmanın çalışma grubunu oluşturmuştur. Araştırma verileri araştırmacılar tarafından hazırlanan Kavram kontrol Listesi ve Kitap İnceleme Formu aracılığıyla toplanmış olup veriler betimsel olarak analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda; incelenen kitaplarda üzerinde sıklıkla durulan kavramların duyu kavramları olduğu, en çok ele alınan konunun hayvanlar olduğu ve en çok vurgu yapılan temanın ise canlıları tanıma olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Resimli Çocuk Kitabı, Fen, Kavram, Konu, Tema.

Abstract

The aim of this study is to examine children's picture books in terms of concepts, subjects and themes for science. The study is descriptive with the screening model. The scope of the study is composed of 200 picture books of children with a plot selected by random sampling and analyzed by the researchers. The study group involves 112 books having concepts, subjects and themes related to science. The data of the research were collected by using Concept Control List and Book Analysis Form developed by the researchers and they were analyzed descriptively. At the end of the study, it was determined that the concepts often stressed in the books were sense concepts and the subjects mostly mentioned were animals, and the theme emphasized largely was the recognition of living things.

Keywords: Picture Books, Science, Concept, Subject, Theme.

GİRİŞ

Çocukların beceri gelişiminde, bilgi edinme ve anlamlandırma sürecinde resimli çocuk kitaplarının önemli bir yeri vardır. Çocuk kitaptaki olaylar, karakterler ve içeriğin birbirleri ile olan ilişkisini zihninde yapılandırırken önceki bilgilerinin de sürece katmaktadır. Böylece resimli çocuk kitapları çocuğun anlamlandırma sürecini harekete geçirerek bilişsel gelişimini desteklemektedir (Paris ve Paris, 2003). Çocukların doğa ile ilgili sorular sormalarını, gözlem yapmalarını, yaptıkları gözlemler hakkında konuşmalarını, eski bilgileri ile yeni öğrenmelerini ilişkilendirerek sonuç çıkarmalarını teşvik etmekte (Mantzicopoulos ve Patrick, 2011) ve çocukların yaşadıkları çevreyi, doğayı ve canlıları tanımalarına katkı sağlamaktadır (Sever, 2005). Bu sayede çocukların kavram gelişimi desteklenir. Dolayısıyla, okul öncesi öğretmenleri, çocuklara aktarmak istedikleri pek çok kavram için resimli çocuk kitaplarından yararlanabilmektedir (Özkan Kılıç, Güleç ve Genç, 2014).

Bruner'in kavram öğretimine göre; öğrenme kavram öğretimi ile gerçekleşir ve kavramlar adı, tanımı, özellikleri, önemi ve kavram ile ilgili örnekler sıralamasına uygun olarak öğretilirse zihindeki sınıflaması daha kolay olmaktadır (Özmen, 2014). Okul öncesi dönemde de fen kavramlarının öğretiminde resimli hikâye kitaplarından yararlanılarak çocukların ilgi, merak, öğrenme ve bağlantı kurma yetenekleri desteklenirken, hem edebiyat hem de fen ile tanışması sağlanmaktadır. Çocuklara fen kavramları içeren kitapların okunması; çocukların fen içeriğine özgü kelime hazinelerini zenginleştirilmesi, bu kelime ve sesler ile ilgili gerçekçi fırsatlar sunması, çocuğun fen ve günlük yaşam arasında bağlantı kurmasına katkı sağlaması ve fen uygulamaları ile tutarlı görüşlerin yapılandırılmasını desteklemektedir (Mantzicopoulos ve Patrick, 2011).

Çocuğun gelişim seviyesine uygun olarak iyi yazılmış kitaplar içerik bilgisi vermenin ve bilimsel süreç becerilerinin gelişimini desteklemenin yanında çocuklarda merak uyandırır ve sorgulama yapma olanakları sağlar (Saçkes, Trundle ve Flevares, 2009). Mantzicopoulos ve Patrick (2011), çalışmalarında öğretmenlerin sınıfta okudukları fen temelli hikaye kitapları aracılığıyla çocukları fen ile ilgili sorular

* Arş. Gör., Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı, mmyilmaz@cu.edu.tr

** Arş. Gör., Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı, rozen@cu.edu.tr

sormaya teşvik ettiklerini örnek diyaloglar ile aktarmış ve ayrıca edebiyat ve fen arasında etkili bir bağ kurulduğunu bu şekilde çocukların bilişsel gelişmelerini desteklediğini belirtmişlerdir.

Yurt dışında fen kavramlarını içeren hikâye kitaplarının incelenmesi üzerine yapılan araştırmalar ile fen eğitiminde kitapların destekleyici rol oynayabileceği vurgulanmıştır (Broemmel ve Rearden, 2006; Pringle ve Lamme, 2005; Zeece, 1999). Zeece (1999), fen kavramlarının öğrenilmesinde çocuk kitaplarının destekleyici rolünü tartıştığı çalışmada, içerik yönünden yüksek kaliteli kitapların keşif sürecini kolaylaştırdığını ve zenginleştirdiğini belirtmiştir. Broemmel ve Rearden (2006) yaptıkları çalışmada, 74 adet fen temelli resimli çocuk kitabını fen içeriği, görsel öğeler ve tür kategorilerinde incelemişlerdir. İncelemeleri sonucunda öğretmenlere yönelik bir kaynak kitap listesi oluşturan araştırmacılar, inceledikleri kitapların öğretmenler tarafından fen kavramlarının tanıtımında, öğretiminde ve içeriğin zenginleştirilmesinde kullanılabileceğini vurgulamışlardır. Pringle ve Lamme (2005) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, hayvanlar konulu fen kitapları içerik, fiziki özellikler, resimleme, terminoloji, bilgi ve kavramların doğruluğu gibi kriterler açısından incelenmiştir. Kitapların inceledikleri unsurlar bakımından doğruluğunu vurgulayan araştırmacılar, fen konusunda bilgi sahibi olan kişilerce yazılmış kitapların, eğitim sürecinde müfredata yardımcı olarak kullanılabileceğini belirtmişlerdir.

Türkiye’de ilgili alan yazın incelendiğinde; resimli çocuk kitaplarının, niteliği (Gönen, 1993), içerik, resimleme ve fiziksel özellikleri (Gönen, Durmuşoğlu ve Severcan, 2009; Gönen, Uygun, Erdoğan ve Katrancı, 2012; Güleç-Çakmak ve Sofuoğlu-Gönen, 1997), MEB 2006 amaç ve kazanımları (Veziroğlu ve Gönen, 2012), şiddet ve korku öğeleri (Dağlıoğlu ve Çamlıbel-Çakmak, 2009), cinsiyet rolleri (Dilek, 2014; Gürşimşek ve Günay, 2005) ve temel değerler (Dirican ve Dağlıoğlu, 2014) gibi farklı açılardan incelendiği görülmüştür. Bununla birlikte okul öncesi dönem fen eğitiminin bir parçası olan çevre eğitimi (Gönen ve Guler, 2011) ve coğrafi kavramların (Özkan Kılıç, Güleç ve Genç, 2014) incelenmesine yönelik çalışmalara da rastlanmaktadır. Ancak, resimli çocuk kitaplarında yer verilen fen içeriğini tüm alanlarıyla inceleyen sınırlı sayıda çalışmaya rastlandığı (Saçkes, Trundle ve Flevares, 2009; Broemmel ve Rearden, 2006) ve bu alanda yapılacak çalışmalara ihtiyaç olduğu görülmüştür.

Bu bağlamda gerçekleştirilen çalışma ile resimli çocuk kitaplarında yer alan fene yönelik kavram, konu ve temaların incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma kapsamında incelenen kitaplar, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) 2013 Okul Öncesi Eğitim Programı’ndaki kavram listesinde yer alan ve ilgili literatürde yer almasına rağmen kavram listesinde yer almayan fen kavramları, fene yönelik konu ve temalara yer verilme sıklığı açısından değerlendirilmiştir. Böylelikle, eğitim programının uygulayıcısı olan öğretmenlere okul öncesi dönem fen eğitimine kitapların dâhil edilmesi konusunda yardımcı olunması hedeflenmektedir. Ayrıca bu araştırmanın, çocuk kitaplarıyla ilgilenen akademisyenler, yayınevleri, yazarlar ve ailelere kaynaklık etmesi; okul öncesi dönem fen eğitiminde resimli çocuk kitaplarının kullanımı konusunda farkındalığın artırılarak, eksikliklerin azaltılmasını sağlayacağı düşünülmektedir.

YÖNTEM

Araştırmanın modeli

Okul öncesi döneme yönelik resimli çocuk kitaplarının fene ilişkin kavram, konu ve temalar açısından incelendiği bu çalışma betimsel nitelikte olup tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modelleri, mevcut durumu var olduğu şekliyle ortaya koymayı amaçlayan; konu, olay, nesne, birey ya da durumları değiştirme çabası göstermeden, bilinmek isteyeni araştırıp belirleyen yaklaşımlardır. (Karasar, 2014).

Çalışma Grubu

Araştırma kapsamında, Bursa ilindeki kitap evleri ile Türkiye geneli yayınevlerinde satışa sunulan, seçkisiz örnekleme yoluyla seçilen ve bir olay örgüsü taşımasına dikkat edilen 200 adet resimli çocuk kitabı araştırmacılar tarafından incelenmiş ve içeriğinde fene ilişkin konu, kavram veya temalara rastlanan 112 adet kitap, araştırmanın çalışma grubunu oluşturmuştur. Araştırmanın çalışma grubunu oluşturan kitapların farklı kitap evi ve yayınevlerinden temin edilmesine özen gösterilmiştir. Böylelikle, her düzeyden okul öncesi eğitim ilgililerinin ulaşabileceği; ele alınan konu, kavram, tema bakımından farklı özelliklere sahip kitapların incelenmesi amaçlanmıştır.

Veri toplama araçları

Çalışmanın amacı doğrultusunda iki farklı veri toplama aracının kullanıldığı bu çalışmada ilk olarak, resimli çocuk kitaplarının MEB 2013 Okul Öncesi Eğitim Programı’nda yer alan fen kavramları açısından incelenmesi amacıyla, araştırmacılar tarafından oluşturulan “Kavram Kontrol Listesi” kullanılmıştır. Kontrol listeleri, incelenmesi hedeflenen davranışın varlık durumunun “x” veya “evet” ile gösterilmesini sağlayan ölçme aracı olarak tanımlanmaktadır (Turgut ve Baykul, 2013). Bu listenin oluşturulma aşamasında MEB 2013 Okul Öncesi Eğitim Programı’ndaki kavram listesinden yararlanılmıştır. Programdaki kavramlar bütüncül bir şekilde ele alınmış olup sadece fen kavramlarına ilişkin ayrı bir kategori bulunmamaktadır. Dolayısıyla hazırlanan kavram listesi, mevcut kavramlar arasından fen eğitiminde ele alınabilecek kavramların seçilmesi ile oluşturulmuştur. Kavram listesi, programın ekler

bölümünde yer almakta olup on kategori altında sunulan kavramlardan oluşmaktadır. Bu kategoriler, zaman, zıt, duygu, duyu, sayı/sayma, yön/mekânda konum, miktar, boyut, geometrik şekil ve renk olarak belirlenmiş olup; öğretmen tarafından gerekli görülen ek kategori ve kavramlara yer verilebilmektedir (MEB, 2013).

Çalışma grubuna alınan kitapların içeriğine ilişkin diğer incelemeleri yapmak amacıyla ise “Kitap İnceleme Formu” oluşturulmuştur. Formun oluşturulması sürecinde, konu ile ilgili alan yazın taraması yapılmış ve çocuk kitaplarını incelemek amacıyla geliştirilmiş olan benzer veri toplama araçları incelenmiştir. Oluşturulan form; yayınevi, basım yılı, baskı sayısı, karakter, konu, tema ve kavram bölümlerini içermektedir. Araştırma kapsamında hazırlanan veri toplama araçları, iki Okul Öncesi Eğitimi alan uzmanı ve bir Fen Eğitimi alan uzmanının görüşlerine sunularak gerekli düzeltmeler yapılmış ve son halini almıştır.

Verilerin Toplanması

Çalışma grubuna dâhil edilen kitaplar, araştırmacılar tarafından Haziran 2014 - Ağustos 2014 tarihleri arasında incelenmiştir. İlk olarak, her kitap iki araştırmacı tarafından birlikte okunmuş ve kitabın yayınevi, yayın yılı, baskı sayısı ve sayfa sayısı özellikleri not edilmiştir. İkinci aşamada, seçilen 112 kitap karakter, konu, tema ve kavram içeriği açısından iki araştırmacı tarafından ayrı ayrı incelenerek, gerekli bilgiler veri toplama araçlarına kaydedilmiştir. Bu incelemenin ardından, son olarak tüm kitaplar iki araştırmacı tarafından birlikte tekrar okunmuş ve böylelikle kararsızlık yaratan durumlar konusunda fikir birliğine varılması, eksik veya yanlış değerlendirmelerin önüne geçilmesi amaçlanmıştır.

Verilerin Analizi

Çalışma grubuna alınan resimli çocuk kitapları kavram kontrol listesi ve kitap incele formuna uygun olarak incelendikten sonra elde edilen veriler SPSS 20.0 paket programı ile betimsel olarak analiz edilmiştir. Yapılan analizler neticesinde, kitapların yayınevi, yıl, baskı ve sayfa sayısına göre dağılımları ile kitaplarda yer verilen karakter, konu, tema, kavramlar ve dağılımları frekans ve yüzde olarak belirlenmiştir. Bu sayede çalışma grubuna alınan kitapların fen içeriğine ne sıklıkta yer verdiği tespit edilmiştir.

BULGULAR

Çalışma grubunu oluşturan okul öncesi döneme yönelik resimli çocuk kitaplarının incelenmesi sonucunda elde edilen verilere ait frekans ve yüzde dağılımları aşağıdaki tablolarda sunulmuştur.

Tablo 1: İncelenen Kitapların Yayınevlerine Göre Dağılımı

Yayınevi	f	%
Karaca	23	20,5
Mor Işık	12	10,7
Zambak	10	8,9
Tubitak	8	7,1
Işık	8	7,1
Mercek	8	7,1
Duru	7	6,3
YKY	5	4,5
Muştu	5	4,5
Timaş	4	3,6
Morpa	4	3,6
Tudem	3	2,7
Nesil Çocuk	3	2,7
Altın Kitaplar	2	1,8
Beyaz Balina	2	1,8
Pearson	2	1,8
Happy Pops	1	,9
Uçan Balık	1	,9
Ünlü	1	,9
Yapa	1	,9
İş Bankası Kültür Yayınları	1	,9
Günışığı Kitaplığı	1	,9
Toplam	112	100,0

Tablo 1’de araştırma kapsamında incelenen kitapların yayınevlerine göre dağılımları gösterilmiştir. Buna göre çalışma grubuna alınan kitapların 22 farklı yayınevine ait olduğu ve %20,5’inin Karaca, % 10,7’sinin Mor Işık, % 8,9’unun Zambak yayınevleri tarafından yayınlandığı görülmektedir.

Tablo 2: İncelenen Kitapların Yayın Yıllarına Göre Dağılımı

Basım Yılı	f	%
2003	1	0,9
2006	13	11,6
2007	2	1,8
2008	16	14,3
2009	9	8,0
2010	14	12,5
2011	20	17,9

2012	7	6,3
2013	11	9,8
2014	8	7,1
Belirtilmeyen	11	9,8
Toplam	112	100,0

Çalışma grubundaki kitapların yayın yıllarına göre dağılımının gösterildiği Tablo 2 incelendiğinde, kitapların %17,9'unun 2011 yılında, %14,3'ünün 2008 yılında, %12,5'inin 2010 yılında basıldığı görülmektedir. Çalışma grubuna alınan kitapların % 9,8'inin ise basım yılı belirtilmemiştir.

Tablo 3: İncelenen Kitapların Baskı Sayılarına Göre Dağılımı

Baskı sayısı	f	%
1	106	94,6
2	2	1,8
3	1	0,9
5	2	1,8
6	1	0,9
Toplam	112	100,0

Tablo 3'de çalışma grubuna alınan 112 adet resimli çocuk kitabının baskı sayıları verilmiştir. Buna göre, kitapların %94,6'sının yalnızca birinci baskısının yapıldığı görülmektedir. Bu sonucun, okul öncesi döneme yönelik resimli çocuk kitaplarındaki çeşitlilikten kaynaklandığı söylenebilmektedir.

Tablo 4: İncelenen Kitapların Sayfa Sayısına Göre Dağılımı

Sayfa Sayısı	f	%
0-12	23	20,5
13-23	75	67,0
24-35	14	12,5
Toplam	112	100,0

Tablo 4'te çalışma grubunu oluşturan 112 adet resimli çocuk kitabının sayfa sayısı dağılımı belirtilmiştir. Bu tablo incelendiğinde kitapların %67'sinin 13-23 sayfa, % 20,5'inin 0-12 sayfa, 24-35 sayfa aralığındaki kitapların oranının ise %12,5 olduğu görülmektedir.

Tablo 5: İncelenen Kitaplarda Kullanılan Karakter Dağılımı

Karakter	f	%
Hayvan	46	41,1
İnsan	41	36,6
Doğal varlıklar	10	8,9
Bitki	5	4,5
Nesne	1	0,9
Belirsiz nesne	9	8,0
Toplam	112	100,0

Tablo 5'te, çalışma kapsamında incelenen resimli çocuk kitaplarında kullanılan karakter dağılımlarına ait bulgulara yer verilmiştir. Buna göre kitaplarda; %41,1 oranında hayvan karakterine, %36,6 oranında insan karakterine ve %8,9 oranında doğal varlıklara yer verilirken, kitapların %8'inde ise belirli bir ana karaktere yer verilmediği belirlenmiştir.

Tablo 6: İncelenen Kitaplarda Ele Alınan Konu Dağılımı

Konu	f	%
Hayvanlar	34	30,4
Vücudumuz	20	17,9
Çevre	19	17,0
Dünyamız	13	11,6
Mevsimler	10	8,9
Yiyecekler	10	8,9
Bitkiler	5	4,5
Renkler	1	0,9
Toplam	112	100,0

Tablo 6'da görüldüğü üzere incelenen kitapların %30,4'ü hayvanlar, %17,9'u vücudumuz, %17'si çevre ve %11,6'sı Dünyamız konusuna yer vermiştir. İncelenen 112 kitap arasında en az ele alınan konunun ise renkler olduğu görülmüştür.

Tablo 7: İncelenen Kitaplarda Ele Alınan Tema Dağılımı

Tema	f	%
Canlılar ve Özellikleri	42	37,5
Dünyamızı ve Evreni Tanıma	29	25,9
Sağlıklı ve Temiz Olma	18	16,1
Besinleri Tanıma	9	8,0
Hayvan Sevgisi	4	3,6
Çevre Bilinci	4	3,6
Doğa Sevgisi	3	2,7
Duyuları Tanıma	2	1,8
Konum Öğrenme	1	0,9
Toplam	112	100,0

Tablo 7’de çalışma kapsamında incelenen kitaplarda ele alınan tema dağılımı gösterilmiştir. Buna göre kitaplarda ele alınan temaların; %37,5’lik kısmını canlılar ve özellikleri, %25,9’ unu dünyamızı ve evreni tanıma, %16,1’ini sağlıklı ve temiz olma temaları oluşturmaktadır. İncelenen kitaplarda en az yer verilen temalar arasında doğa sevgisi, duyuları tanıma ve konum öğrenme bulunmaktadır.

Tablo 8: MEB Okul Öncesi Eğitim Programında Yer Alan Kavramların İncelenen Kitaplardaki Dağılımı

Kategori	Kavramlar	f	%	f	%
Duyu	Sıcak- Soğuk-Ilık	27	16,7	70	43,2
	Islak- Kuru	4	2,5		
	Parlak- Mat	4	2,5		
	Tüylü-Tüysüz	3	1,9		
	Taze- Bayat	2	1,2		
	Sert- Yumuşak	1	0,6		
	Kaygan- Pütürlü	1	0,6		
	Sesli- Sessiz	3	1,9		
	Acı	4	2,5		
	Tatlı	10	6,1		
	Tuzlu	4	2,5		
	Ekşi	4	2,5		
	Kokulu- Kokusuz	3	1,9		
Zıt	Hızlı- Yavaş	7	4,3	31	19,1
	Kirli-Temiz	13	8,0		
	Canlı-Cansız	4	2,5		
	Karanlık-Aydınlık	5	3,1		
	Derin-Sığ	2	1,2		
Zaman	Sabah- Öğle- Akşam	14	8,6	26	16,1
	Önce-Şimdi-Sonra	6	3,7		
	Gece-Gündüz	6	3,7		
Renkler	Renkler	25	15,4	25	15,4
Yön / Mekanda Konum	Uzak-Yakın	4	2,5	10	6,2
	Altında-üstünde- ortasında	4	2,5		
	İçinde- Dışında	2	1,2		
Toplam		162	100	162	100

Tablo 8’de, incelenen kitaplarda bulunan fen kavramlarının, MEB 2013 Okul Öncesi Eğitim Programı’ndaki kavram listesinde yer alış durumu gösterilmiştir. Kavramlar, Eğitim Programında yer aldığı şekliyle kategoriler halinde sunulmuştur. Tabloya göre, çalışma grubuna alınan kitapların %43,2’sinde duyu kategorisine yer verilirken bu kategori altında en fazla yer verilen kavramın sıcak-soğuk-ılık olduğu görülmüştür. Kitapların %19,1’inin zıt kavramlara, %16,1’inin zaman kavramlarına, %15,4’ünün ise renklere yer verdiği belirlenirken; sert-yumuşak ve kaygan-pütürlü kavramlarının en az yer verilen kavramlar olduğu görülmüştür.

Tablo 9: MEB Okul Öncesi Eğitim Programında yer almayan kavramların incelenen kitaplara göre dağılımı

Kategori	Kod	f	%	f	%
Canlılık ve Yaşam	Çevre	41	14,5	201	71,2
	Sağlık	41	14,5		
	Su	34	12,1		
	Besinler	34	12,1		
	Vücudumuz	22	7,8		
	Toprak	16	5,7		
	Orman	13	4,6		
Doğa Olayları	Mevsimler	16	5,7	46	16,3
	Yağmur	10	3,5		
	Bulut	7	2,5		
	Rüzgâr	6	2,1		
	Kar	4	1,4		
	Sis	1	0,4		
	Gökkuşağı	1	0,4		
	Şimşek	1	0,4		
Astronomi	Güneş	17	6,0	33	11,7
	Ay	7	2,5		
	Dünya	4	1,4		
	Yıldız	4	1,4		
	Gezegen	1	0,4		
Diğer	Harita	1	0,4	2	0,8
	Işık	1	0,4		
Toplam		282	100,0	282	100,0

Tablo 9’da MEB Okul Öncesi Eğitim Programı kavram listesinde bulunmayan fakat incelenen kitaplarda yer verilen fen kavramlarının dağılımı gösterilmektedir. Çalışma grubuna alınan kitaplarda tespit edilen fen kavramları benzer kategoriler altında toplanarak bir araya getirilmiştir. Buna göre kitaplarda

%71,2 oranında canlılık ve yaşam kavramlarına yer verilirken, bu kategoride çevre ve sağlık kavramlarının en çok ele alınan kavramlar olduğu görülmüştür. Kitaplarda tespit edilen 282 fen kavramının %16,3'ünü oluşturan doğa olayları kategorisinde en fazla yer verilen kavramın mevsimler, en az yer verilen kavramların ise sis, gökkuşağı ve şimşek olduğu belirlenmiştir. Çalışma grubu kitaplarında %11,7 oranında yer verilen astronomi kategorisinde en sık rastlanan kavramın ise güneş olduğu görülmüştür.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma, resimli çocuk kitaplarında yer verilen fen eğitimine yönelik tema, konu ve kavramlarının incelenmesi amacıyla planlanmıştır.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, incelenen kitapların en fazla kullanılan karakterin hayvanlar olduğu belirlenmiştir. Hayvan karakterinin resimli çocuk kitaplarında sıklıkla kullanıldığı yapılan farklı çalışmalar tarafından da tespit edilmiştir (Gönen ve Güler, 2011; Gönen ve diğerleri, baskıda). Çocuk kitaplarında yer verilen karakterlerin, çocuğun kendini ve dünyayı algılayış biçimini, çevresiyle olan ilişkilerini düzenleme ve anlamlandırma durumunu etkileyebileceği düşünülerek, bu kitaplarda kullanılan karakterlerin çocuğun yaş ve gelişim düzeyine uygun olmasının önemli olduğu belirtilmektedir (Mardi, 2006). Resimli çocuk kitaplarında sıklıkla kullanılan hayvan karakterler insanlar gibi düşünüp konuşarak insanın doğasını yansıtmakta ve böylelikle çocukların yaşadıkları dünyayı öğrenmelerinde etkili rol oynamaktadırlar (Işıtan, 2005). Ayrıca, resimli çocuk kitaplarında hayvan karakterlerinin kullanılmasında, bu karakterler aracılığıyla verilen mesajın daha etkili olabileceği görüşünün ön plana çıktığı düşünülmektedir. Hayvanlardan seçilen karakterler ile cinsiyet, dış görünüş, farklı fiziksel özellikler gibi faktörlerin etkisi azaltılarak, kitabın tüm çocuklar için ilgi çekici olması sağlanabilmektedir.

Çalışma kapsamında 22 farklı yayınevine ait 112 resimli çocuk kitabı incelenmiş ve bu kitaplarda ele alınan konuların 8 başlık altında toplandığı ve en çok işlenen konuların hayvanlar, vücudumuz, çevre ve dünyamız konuları olduğu belirlenmiştir. Okul öncesi dönem çocuklarına yönelik olarak hazırlanan kitaplarda konunun, çocuğun yaş ve gelişim düzeyine uygun olması, yalın ve akıcı olması beklenmektedir (Gönen ve diğerleri, 2013; Işıtan, 2005). Bu bilgiden hareketle, çalışma grubuna dâhil edilen kitaplarda ele alınan konuların çocukların ilgi ve gelişim düzeylerine uygun olduğu aynı zamanda eğitici nitelik taşıdığı söylenebilmektedir. Çalışma kapsamında incelenen kitaplarda en çok ele alınan konunun hayvanlar olduğu görülmüştür. Alan yazın incelendiğinde bu bulgu ile paralellik gösteren farklı araştırma sonuçlarının olduğu anlaşılmaktadır (Gönen, 1993; Gönen ve diğerleri, 2013; Üzel, 2007). Resimli çocuk kitaplarının içerik ve fiziki özelliklerinin incelenmesine dair yapılan bir çalışmada, en yüksek oranda hayvanlar konusunun ele alındığı belirlenmiştir. (Gönen ve diğerleri, 2013). Okul öncesi dönemde çocuklar hayvanlar, bitkiler gibi yaşadıkları dünyadaki canlıları resimli kitaplar aracılığıyla tanıyabilirler. Ganea, Ma ve DeLoache (2011) yaptıkları deneysel bir çalışmada, okul öncesi dönem çocuklarının, çeşitli hayvanların kamuflaj yetenekleri konusunda resimli kitaplardan öğrendiklerini, gerçek yaşama transfer edebildiklerini ve kitapların, çocukların bu konudaki kavram ve bilgi düzeylerini artırdığını tespit etmişlerdir. Çalışma sonucunda ise resimli çocuk kitaplarının çocuklara yaşadıkları dünya hakkında pek çok şey öğretebileceği yorumu yapılmıştır.

Çalışma grubuna alınan kitaplarda yapılan incelemede en çok kullanılan temaların; canlılar ve özellikleri, dünyamızı ve evreni tanıma, sağlıklı ve temiz olma olduğu saptanmıştır. Kitaplarda yer alan fen kavramlarının belirlenmesine yönelik bulguların da, elde edilen temalar ile benzer kapsamda olduğu görülmüş ve en sık rastlanan kavram kategorileri; canlılık ve yaşam, doğa olayları ve astronomi olarak belirlenmiştir. Saçkes, Trundle ve Flewares (2009) yaptıkları çalışmada, çocuk kitaplarında yer alan fen kavramlarını belirleyerek; fizik bilimi, dünya ve uzay bilimi ve yaşam bilimi başlıkları altında değerlendirmişlerdir. Bu çalışma kapsamında elde edilen tema ve kavram kategorilerinin Saçkes, Trundle ve Flewares (2009) tarafından yapılan çalışmada belirtilen yaşam bilimi ile dünya ve uzay bilimi içerikleri ile örtüştüğü söylenebilmekle birlikte fizik bilimi içeriği altında ele alınabilecek bir tema veya kavram kategorisine rastlanmamıştır. Dağlı (2014) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, öğretmenlerin fizik bilimi konu ve kavramlarına yer verilmesi gerektiği konusunda yüksek oranlara sahip oldukları belirlenirken; öğretmenlerin bu konu ve kavramları kullanma konusunda aynı oranları yakalayamadıkları görülmüştür. Alan yazın incelendiğinde okul öncesi öğretmenlerinin, dünya ve uzay bilimi ile fizik biliminden ziyade genellikle yaşam bilimine ilişkin kavram ve konuları öğretmeye odaklandıkları, bu konularda kendilerine daha fazla güven duydukları anlaşılmaktadır (Akerson 2004; Appleton 1992; Saçkes, 2014). Çalışma grubuna alınan kitaplarda, MEB Okul Öncesi Eğitim Programı kavram listesinde yer alan fen kavramları incelendiğinde, en fazla duyu, zıt ve zaman kategorilerinin ele alındığı görülmüştür. Eğitim programı kapsamında önerilen kavram listesinde fizik bilimlerine ilişkin herhangi bir kavrama yer verilmemiş olması ile incelenen kitaplarda da fizik bilimine ilişkin kavram ve konulara rastlanmamış olması çalışmanın dikkat çekici bir bulgusu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çalışmadan elde edilen bulgular göz önünde bulundurulduğunda, öğretmenlerin sınıflarında yaşam bilimlerinin öğretimine daha fazla zaman ayırması ve programda fizik bilimi konusunda görülen eksikliğin resimli çocuk kitaplarının içeriklerine de yansımış olabileceği düşünülmektedir. Öğretmenlerin daha sık yer verdikleri yaşam bilimi kavram ve konulara ilişkin yayınevleri tarafından daha fazla kitap yayınlanırken; programda yer verilmeyen fizik bilimi konu ve kavramlara yönelik ise sınırlı sayıda kitap yayınlanmış olabileceği düşünülmektedir. Kralina (1993)'e göre resimli çocuk kitaplarının fen eğitiminde kullanımı, verilmek istenen fen kavramlarının özetlenmiş sunumu olarak düşünülebilir. Bu noktadan bakıldığında, çocukların fene ilişkin konu ve kavramları eğlenerek öğrenebilecekleri bir araç olan resimli çocuk kitaplarında, nispeten daha az sayıda yayın bulunan fizik bilimleri ile dünya ve uzay bilimlerine yönelik konuların ele alınması gerektiği düşünülmektedir. Ayrıca okul öncesi dönem fen eğitiminde resimli çocuk kitaplarının kullanılabilmesi, bu kitaplarda yer alan içeriğin farklı yöntem ve teknikler ile çocuklara sunulabileceği konusunda öğretmenlerde farkındalık yaratılmalıdır. Bu amaçla ileriki araştırmalar için, ülkemizde fen eğitimine yönelik yayınlanan resimli çocuk kitaplarının alan uzmanları tarafından incelenerek, yaş grubuna uygunluk durumu, konu ve kavram içeriği, sınıf ortamında nasıl kullanılabilmesi alanlarında çalışma yapılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- AKERSON, Valerie . L. (2004). "Designing a science methods course for early childhood preservice teachers", *Journal of Elementary Science Education*, 16(2), 19-32.
- APPLETON, Mr Ken. (1992). "Discipline knowledge and confidence to teach science: Self-perceptions of primary teacher education students", *Research in Science Education*, 22(1), 11- 19.
- BROEMMEL, Amy. D. ve REARDEN, Kristen. T. (2006). "Should Teachers Use The Teachers' Choices Books in Science Classes?", *The Reading Teacher*, S. 60(3), s. 254-265.
- DAĞLIOĞLU, H. Elif ve ÇAMLIBEL-ÇAKMAK, Özlem. (2009). "Okul Öncesi Çocuklarına Yönelik Yayınlanan Hikâye Kitaplarının Şiddet ve Korku Öğeleri Açısından İncelenmesi", *Türk Kütüphaneciliği*, S. 23(3), s. 510-534.
- DİLEK, Aytaç. (2014). "4-6 Yaş Çocuk Öykülerindeki Kadın Kahramanların Mesleksel Analizi", *Journal Of Qafqaz University*, S. 2(1), s. 94-102.
- DİRİCAN, Rabia. ve DAĞLIOĞLU, H. Elif. (2014). "3-6 Yaş Grubu Çocuklarına Yönelik Yayınlanan Resimli Hikaye Kitaplarının Bazı Temel Değerler Açısından İncelenmesi", *Cumhuriyet International Journal of Education-CIJE*, S. 3 (2), s. 44 - 69
- GANEA, Patricia A.; MA, Lili; DELOACHE, Judy S. (2011). "Young children's learning and transfer of biological information from picture books to real animals", *Child Development*, 82(5), 1421-1433.
- GÖNEN, Mübeccel. (1993). "Anaokulu Öğretmenlerinin Beş ve Altı Yaş Çocukları İçin Kullandıkları Masal ve Hikaye Kitaplarının Niteliklerinin İncelenmesi", *Türk Kütüphaneciliği*, S. 7(2), s. 83-88.
- GÖNEN, Mübeccel., DURMUŞOĞLU, Mine. ve SEVERCAN, Selma. (2009). "Examining the Views of Preschool Education Teachers on the Content, Illustrations and Physical Characteristics of the Picture Story Books Used in Education", *Procedia Social and Behavioral Sciences*, S. 1, s. 753-759.
- GÖNEN, Mübeccel. ve GULER, Tulin. (2011). "The Environment and its Place in Children's Picture Story Books", *Procedia Social and Behavioral Sciences*, S. 15, s. 3633-3639.
- GÖNEN, Mübeccel, UYGUN, Mehmet., ERDOĞAN, Özge ve KATRANCI, Mehmet. (2012). "Resimli Çocuk Kitaplarının Fiziksel, İçerik ve Resimleme Özellikleri Açısından İncelenmesi", *Milli Eğitim*, S. 196, s. 258-270.
- GÖNEN, M., AYDOS, E. H., ŞENTÜRK, Ç., KARACA, G., KAHRAMAN, N. C. VE TUNA, P. (2013). "Resimli çocuk kitaplarının içerik ve fiziki özelliklerinin incelenmesi", *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1, 111-123.
- GÖNEN, Mübeccel., KARAKUŞ, Hilal., UYSAL, Hatice., KEHCİ, Ayşe., ULUTAŞ, Zeliha., & KAHVE, Öznur. (baskıda). "Resimli Çocuk Kitaplarının İçerik ve Resimleme Özelliklerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi", *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, DOI:10.16986/HUJE.2015014224
- GÜLEÇ-ÇAKMAK, Havise. ve SOFUOĞLU-GÖNEN, Mübeccel (1997). "1974-1993 Yılları Arasında Türkçe Basılmış Olan Resimli Öykü Kitaplarının Resimlendirilme ve Fiziksel Özellikleri Yönünden İncelenmesi", *Türk Kütüphaneciliği*, S. 11(1), s. 42-53.
- GÜRŞİMŞEK, Işık. ve GÜNAY, V. Doğan (2010). "Çocuk Kitaplarında Cinsiyet Rollerinin İşlenişinde Kullanılan Dilsel ve Dış Göstergelerin Değerlendirilmesi", *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, S. 18, s. 53-63.
- İŞİTAN, Sonnur. (2005). *Resimli çocuk kitaplarının benlik kavramıyla ilgili konuları içermesi yönünden incelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- KARASAR, Niyazi (2014). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Ankara: Nobel.
- KEJANLIOĞLU, B. (2005). *Medya Çalışmalarında Kamusal Alan Kavramı*. Meral Özbek (Ed.), Kamusal Alan içinde (s. 689-713). İstanbul: Hil.
- KRALİNA, L. 1993. "Tricks of the Trades: Supplementing Your Science Texts", *The Science Teacher*, S. 60(9), s. 33-37.
- MANTZİCOPOULOS, Panayota ve PATRİCK, Helen (2011). "Reading Picture Books and Learning Science: Engaging Young Children with Informational Text". *Theory into Practice*, S. 50(4), s. 269-276.
- MARDİ, H. Özge (2006). *Çocuk Kitapları Resimlemede Karakter Yaratma*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
- MEB (2013). *Okul Öncesi Eğitim Programı*. Ankara: TEGM.
- ÖZKAN KILIÇ, Özge, GÜLEÇ, Havise ve GENÇ, S. Zeki (2014). "Okul Öncesi Dönem Resimli Öykü Kitaplarının Coğrafi Kavramları İçermesi Yönünden İncelenmesi", *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, S. 15(1), s. 35-52.
- PARİS, Alison. H. ve PARİS, Scott. G. (2003). "Assessing Narrative Comprehension in Young Children", *Reading Research Quarterly*, S. 38(1), s. 36-76.
- PRİNGLE, Rose M. ve LAMME, L. Leonard (2005). "Using Picture Storybooks To Support Young Children's Science Learning" *Reading Horizons*, S. 46(1), s. 1- 15.
- SAÇKES, Mesut., TRUNDLE, K. Cabe, & FLEVARES, Lucia. M. (2009). "Using Children's Literature to Teach Standard-Based Science Concepts in Early Years", *Early Childhood Education Journal*, S. 36(5), s. 415-422.

- SAÇKES, Mesut. (2014). How often do early childhood teachers teach science concepts? Determinants of the frequency of science teaching in kindergarten. *European early childhood education research journal*, 22(2), 169-184.
- SEVER, Sedat. (2005). "Çocuk, yazın ve yaşam", *Çoluk Çocuk Dergisi*, 1: 30-34.
- ÖZMEN, Haluk. (2014). *Öğrenme Kuramları ve Fen Bilimleri Öğretimindeki Uygulamaları*. Salih Çepni (Ed.), Kuramdan Uygulamaya Fen ve Teknoloji Öğretimi içinde (s. 52-119). Ankara: Pegem Akademi.
- TURGUT, M. Fuat; BAYKUL, Yaşar. (2013). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. Ankara: Pegem Akademi.
- ÜZEL, Ödül. (2007). *Serpil Ural'ın çocuk kitaplarının incelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- VEZİROĞLU, Mefaret ve GÖNEN, Mübeccel (2012). "Resimli Çocuk Kitaplarının M. E. B Okul Öncesi Eğitim Programı'ndaki Kazanımlara Uygunluğunun İncelenmesi", *Eğitim ve Bilim*, S. 37(163), s. 226-238.
- ZEECE, P. Davey (1999). "Things of Nature and the Nature of Things: Natural Science-Based Literature for Young Children", *Early Childhood Education Journal*, S. 26(3), s. 161-166.